

АВТОРСЬКА ШКОЛА В УКРАЇНІ

Інноваційна

школа

УДК 373-028.5(477)

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується наявністю протиріч в системі загальної освіти, а отже не відповідністю вимогам сьогодення, характерною ознакою якого стає постійний пошук способів усунення наявних протиріч. За цих умов особливо актуальною є проблема становлення авторської школи в Україні.

Автор переконливо обґрунтовує, що авторські школи створюють освітній простір завтрашнього дня, бо саме в них народжуються нові прогресивні ідеї, яких потребує, зокрема й сучасна реформа середньої освіти. Висловлює надію, що цими ідеями, рано чи пізно, скористаються інші школи України.

Анонсує читачам журналу вихід з друку науково-методичного посібника «Авторські школи України», наголошуючи, що в ньому представлено авторські моделі навчальних закладів системно, різнобічно і послідовно.

Ключові слова: відмінності між інноваційною, експериментальною та авторською школами; авторська школа: її зміст, оригінальні моделі її педагогічних систем, моделювання її розвитку.

**Світлана
КИРИЛЕНКО**

Начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», кандидат педагогічних наук

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується інтенсивними пошуками нового в теорії та практиці навчання. Це пояснюється тим, що система загальної освіти вже не відповідає вимогам сьогодення в умовах становлення постіндустріальної цивілізації, вона не спроможна усунути протиріччя між орієнтацією на засвоєння значного обсягу знань і стрімко зростаючим потоком нової інформації, тотальною уніфікацією та стандартизацією навчально-виховного процесу і гуманізацією всієї системи освіти.

У наукових працях І. Беха, І. Гавриш, С. Гончаренка, Л. Дичківської, О. Козлової, Н. Клокар, В. Кременя, О. Мариновської, С. Мартиненко, О. Савченко та інших вчених зосереджено увагу на теорії та методології педагогічної

інноватики. Інноваційний розвиток школи досліджували Л. Ващенко, Л. Даниленко, Л. Калініна, В. Лазарев, Д. Пузіков, Г. Щекатунова та ін. За цих умов особливо актуальною є проблема становлення авторської школи в Україні, як інноваційної освітньої системи, що самостверджується. У цьому напрямі наукові розвідки здійснювали О. Адамський, В. Засць, І. Козак, Г. Матвеева, Н. Побірченко, Т. Перекрестова, О. Сухомлинська, Т. Цирліна та ін.

За тлумаченням, що пропонується в «Енциклопедії освіти» [4], авторською школою є навчально-виховний заклад, у якому реалізується нова педагогічна система, розроблена конкретним педагогом чи творчим педагогічним колективом. На думку авторів енциклопедії, авторські школи виникають переважно

**«ШКОЛА, ЩО ПРАГНЕ
ДО ІМЕНІ, – АВТОРСЬКА».**
О. Адамський

**ІІ МОДЕЛЬ
РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ НАМИ
ЯК ПРООБРАЗ ЯКІСНИХ
ПЕРЕТВОРЕНЬ
В ОСВІТІ,
ЩО ЗАЛЕЖИТЬ
ВІД КОМАНДИ
ПРОФЕСІОНАЛІВ,
ЯКІ РОЗШИРЮЮТЬ
ПРОСТІР ОСВІТНИХ
МОЖЛИВОСТЕЙ.**
Світлана Кириленко

як відповідь на гострі потреби вдосконалення освітньої практики, соціальної обґрунтованості певних ідей щодо навчання, виховання і розвитку дітей [4, С. 8]. Значимо, що творчі пошуки українських освітян і науковців у останній період ознаменувалися інноваційними закладами, що мали такі назви як школа розвитку (м. Донецьк), школа розуміння (м. Біла Церква), школа мислення (м. Керч), школа віри (м. Київ), школа ментальності (м. Дніпропетровськ)

та ін. Авторські школи є одним із типів експериментального навчального закладу [4, С. 14].

В «Українському педагогічному енциклопедичному словнику» [3] «авторська школа» визначається як оригінальна загальнопедагогічна, дидактична, методична чи виховна система, опрацьована з урахуванням надбань психології, педагогіки, вікової фізіології та інших наук, вітчизняного й зарубіжного досвіду, яка реалізується під керівництвом чи за участю її автора (авторів) принаймні в одному навчально-виховному закладі (наприклад, школа В.О. Сухомлинського, школа М. П. Гузика та ін.) [3, С. 15].

За тлумаченням «Педагогічного словника», «авторська школа – це експериментальний навчальний заклад, у якому реалізується нова педагогічна система, розроблена конкретним педагогом чи творчим педагогічним колективом» [7, С. 14].

Ю. Завалевський та О. Маринівська визначають поняття «авторська школа» – як «загально-

освітній навчальний заклад з високим рівнем розвитку інноваційного потенціалу, необхідної передумови і результату саморозвитку його конкурентоспроможності засобами експериментально перевіреної оригінальної авторської концепції педагогічної системи, технологізованої за суттю, що забезпечує стабільні позитивні результати діяльності» [5, С. 37]. Моделювання розвитку авторських шкіл в Україні реалізується, на їх думку, шляхом системи виявлених суперечностей, змодельованих гіпотез та сформульованих завдань відповідно до об'єкта, предмета та мети дослідно-експериментальної роботи, узгоджених з гіпотетичною моделлю розуміння сутності цього поняття.

Враховуючи сучасні реалії розвитку нашої держави, процеси, що відбуваються в освітньому просторі, нам уявляється, що зміст поняття «авторська школа» поглиблюватиметься, набуватиме нових ознак і якостей. Адаже освіта як система – явище динамічне, вона постійно зазнає змін, реагуючи на виклики часу та суспільного прогресу. Простеживши еволюцію поняття «авторська школа», можемо окреслити його змістовий аспект наступним чином: гуманістичний навчальний заклад, ідея створення якого належить педагогу-творцю, який розробив і поклав в основу його діяльності власну концепцію розвитку школи, основою якої є триада: дитина – вчитель – батьки, що забезпечує ефективне функціонування і стабільні позитивні результати.

З середини 1990-х років минулого століття набувають поширення інші поняття, що засвідчують творчі пошуки освітян, а також зміни в освітній галузі: інноваційна школа, експериментальна шко-

ла. Однак, на думку дослідників, через наявність суттєвих відмінностей ці поняття замінювати одне одним не можна. Вважається, що основними складовими інноваційної школи є педагогічний експеримент, що успішно реалізується; їй притаманний якісно інший характер життєдіяльності, ніж масовій школі; нове формулювання філософії школи; відмінним є роль і значення діяльності директора, творчий характер діяльності педагогів; в інноваційній школі сприятливішими є умови для навчання і розвитку учнів, верифікація (результативність) інновацій; тиражуваність результатів тощо.

Модель авторської школи розглядається нами як прообраз якісних перетворень в освіті, що залежить від команди професіоналів, які розширюють простір освітніх можливостей. Прикладний аспект дослідно-експериментальної роботи полягає в тому, щоб моделювати й упроваджувати кращі зразки авторських практик інноваційного характеру в школі задля розвитку особистості учня як суб'єкта освітнього процесу, громадянина і патріота України. «Тільки освічена людина може бути справді вільною, – пише Л. Гриневич. – Європейське суспільство до якого ми прагнемо, – це суспільство освіченого загалу, суспільство високої культури і рівних можливостей. Таке суспільство ми прагнемо побудувати, коли проектуємо освітню реформу в Україні». Моделюючи розвиток авторських шкіл, ми робимо спробу розкрити та розвинути їх інноваційний потенціал, забезпечити належні організаційно-педагогічні умови саморозвитку оригінальних авторських концепцій, моделей педагогічних систем як прообраз майбутнього.

Слід відмітити, що саме авторські школи визначають особливості педагогічного процесу, виконуючи ряд важливих функцій, основними з яких є:

- поширення гуманістичних цінностей і пріоритетів особистісно орієнтованої педагогіки;
- більш високий, у порівнянні з традиційним, рівень виховання, що визначається характером взаємовідносин і партнерства всіх суб'єктів навчально-виховного процесу;
- змістове нарощування, реальне опрідечування обраних домінантних цінностей у педагогічному процесі;
- спрямованість на творчий пошук і професійне зростання, постійне стимулювання механізму, що сприяє трансформації наявної педагогічної практики і розвитку інноваційного мислення та виконує при цьому роль «ключової школи»;
- опрідечення вже самим фактом свого існування нового футурологічного простору, який випереджає педагогічні традиції сучасності й виводить педагогів із школи в інші часові поля, створюючи основи для формування «школи майбутнього» [7].

Авторська школа обов'язково повинна мати автора, який є лідером у втіленні ідей, **стабільні й стійкі педагогічні результати**, а головне – **синтез світоглядної концепції і технологічного супроводу та особистість творця школи** що, як правило, є особистістю харизматичною. Процес розвитку авторської школи, як інноваційного загальноосвітнього навчального закладу здійснюється шляхом педагогічного проектування, а механізмом реалізації авторського проекту виступає педагогічний експеримент.

Моделюючи розвиток авторських шкіл, ми робимо спробу розкрити та розвинути їх інноваційний потенціал

Сутнісна ознака авторської школи сформульована О. Адамським як «прагнення до власної неповторності, бажання мати своє ім'я». *«Ми придумали «авторську школу» як співтовариство людей, готових замість безликого номера називатися ім'ям... Той, хто хоче мати власне ім'я, – його матиме, – тише вчений. – Школа, що прагне до імені, – авторська».* [1]

Аналіз наукових праць уможливив висновки про наявність загальної суперечності між значними досягненнями авторських шкіл, що характеризують окремі аспекти їх освітньої діяльності, та недостатнім рівнем розробленості теорії і методології моделювання їх розвитку як цілісної соціопедагогічної системи, що конкретизується нами через **часткові суперечності** між:

- суспільними вимогами до моделювання розвитку авторських шкіл у нових соціокультурних умовах й недостатнім рівнем розробленості теоретико-методологічних засад здійснення такої діяльності;
- традиційною моделлю створення, функціонування та розвитку авторських шкіл і відповідної технології її реалізації;
- необхідністю поширення інноваційного досвіду роботи авторських шкіл та недостатнім рівнем технологізації процесу реалізації авторської ідеї.

На відміну від інноваційних і експериментальних шкіл, до змісту авторської школи входить не тільки просторово-сміслово, а й особистісно-суб'єктна складова. Якщо говорити про особу директора навчального закладу, то слушною є думка ряду зарубіжних учених (Г. Дейвіс, М. Томас), які виокремлюють такі **характерні для ефективних директорів якості**:

- бажання керувати і діяти відкрито і сміливо навіть у найскладніших ситуаціях;

- високий рівень ініціативності, наявність цікавих ідей;
- ясне розуміння цілей своєї школи;
- уміння власним прикладом показати, як треба працювати;
- визнання унікальності кожного учителя і його стилю роботи з учнями, неприйняття одноманітності й уніфікації;
- уміння часом відходити в тінь, даючи вчителям можливість самим приймати рішення і займати позицію лідера;
- уміння і бажання пояснити кожному вчителю його роль у створенні необхідного клімату в класі зокрема й школі в цілому;
- розуміння того факту, що керування школою складається як з формального визнання лідера, так і неформального лідерства, пов'язаного з конкретною особою і її особистими якостями.

Соціальне й педагогічне значення порушеної проблеми полягає в тому, що моделювання розвитку авторських шкіл сприятиме поширенню їх інноваційного досвіду, становленню мислєдіяльнійної парадигми інноваційного розвитку освіти в нових соціокультурних умовах ринкової економіки. Розв'язання проблеми має державне значення, оскільки забезпечує практичну реалізацію основних положень Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «*Нова українська школа*» на період до 2029 року [6].

Для організації та проведення всеукраїнського експерименту «*Теоретико-методологічні засади моделювання розвитку авторських шкіл*» на базі загальноосвітніх навчальних закладів України на 2017-2021 роки затверджені: науковими керівниками – **Ю.І. Завалевський**, доктор педагогічних

Моделюючи розвиток школи, ми робимо спробу забезпечити належні організаційно-педагогічні умови розвитку оригінальних авторських концепцій, моделей педагогічних систем як прообраз майбутнього

наук, професор, перший заступник директора ДНУ «Інститут модернізації освіти»; **О.Я. Маринівська**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та освітніх інновацій Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; науковими консультантами – **І.Д. Бех**, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання НАПН України; **С.В. Кириленко**, кандидат педагогічних наук, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації освіти»; координатором – **О.І. Кіян**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору експериментальної педагогіки ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»; організаторами впровадження науково-педагогічного проекту – **І.Н. Євтушенко, Г.Е. Самойленко**, методисти відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації освіти» [2].

За нашим переконанням інноваційна перебудова може здійснюватися лише за умови створення колективу однодумців, яких об'єднує спільна мета не тільки в умінні передавати максимум знань своїм учням, але й активізувати духовний потенціал підростаючого покоління. Колектив педагогів повинен мати впевненість, що новий підхід до діяльності навчального закладу дозволить сформувати повноцінну творчу особистість з глибокими переконаннями, життєстверджуючими засадами, демократичною громадянською позицією, високою культурою мислення, перспективами духовного самовдосконалення та соціальної адаптації.

ЗМІНИ¹

до Положення² про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності **(витяг)**

1. У розділі I:

1) пункти 1.4, 1.5 викласти в такій редакції:

«**1.4. Освітніми інноваціями є новостворені** (застосовані) (або) вдосконалені конкурентоспроможні освітні, навчальні, виховні, психолого-педагогічні та управлінські технології, методи, моделі, продукція, освітні, психолого-педагогічні та управлінські (адміністративні) послуги, а також організаційно-технічні рішення у галузі освіти, що істотно підвищують якість, результативність та ефективність освітньої діяльності.

1.5. Об'єктами інноваційної освітньої діяльності є: нові емпіричні та (або) теоретичні знання, навчальний та виховний процеси, освітні (педагогічні), дидактичні, виховні, управлінські системи, моделі, методи, інноваційні освітні програми і проекти, інші інтелектуальні продукти, засоби навчання та обладнання, організаційні та адміністративні рішення, а також рішення іншого характеру, що істотно поліпшують якість освіти, результативність та ефективність освітньої діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників, навчальних закладів.»...

2. У розділі II:

3) пункт 2.5 викласти в такій редакції:

«2.5. Рішення про організацію та проведення експерименту всеукраїнського рівня приймає Міністерство освіти і науки України.»...

5) у пункті 2.7:

абзац другий викласти в такій редакції:

«Цим наказом затверджуються заявка на проведення експерименту (або реалізації інноваційного освітнього проекту), програма експерименту (або реалізації інноваційного освітнього проекту); навчальним закладам, на базі яких проводиться експеримент, надається статус базових навчальних закладів-учасників експерименту; у разі потреби цим наказом затверджуються експериментальні навчальні плани з урахуванням типових навчальних планів, програми, навчальна література»;

8) пункт 2.10 викласти в такій редакції:

«2.10. Про виконання програми кожного етапу експерименту (або реалізації інноваційного освітнього проекту) базовий навчальний заклад спільно з автором ініціативи, науковим керівником експерименту готують звіт.»

3. У розділі III:

1) пункт 3.1 викласти в такій редакції:

«3.1. На підставі висновків відповідної комісії Науково-методичної ради МОН приймає рішення про запровадження освітніх інновацій у систему освіти України на всеукраїнському рівні. На місцевому рівні рішення ухвалює відповідний орган управління освітою.»...

Директор департаменту

загальної середньої та дошкільної освіти **Ю. Г. Кононенко**

¹ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Міністерства освіти і науки України 11 липня 2017 року № 994.

²Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2000 р. за № 946/5167 {із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 1352 від 30.11.2012 та Наказом Міністерства освіти і науки № 380 від 31.03.2015}

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамский А. Авторская школа / Инновационное движение в российском школьном образовании : кол. монография / под общ. ред. : Э. Д. Днепров, А. Г. Каспржак, А. Пинский. – М. : Парсифаль, 1997. – С. 186–225.
2. Про проведення всеукраїнського експерименту за темою «Теоретико-методологічні засади моделювання розвитку авторських шкіл» на базі загальноосвітніх навчальних закладів України (наказ МОН України від 19.01.2017 р. № 79).
3. Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник – Рівне, 2011.
4. Енциклопедії освіти / гол. ред. В.Г. Кремень. – К., 2008.
5. Завалевський Ю., Маринівська О. Моделювання розвитку авторських шкіл в Україні: технологічна логіка дослідження. – К., 2017.
6. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України 14 грудня 2016 року № 988-р.
7. Педагогічний словник / під ред. М.Д. Ярмаченка. – К., 2001.

Светлана КИРИЛЕНКО АВТОРСКАЯ ШКОЛА В УКРАИНЕ

Современный этап развития образования в Украине характеризуется наличием противоречий в системе общего образования, а следовательно, не соответствием требованиям, характерным признаком которого становится постоянный поиск способов устранения имеющихся противоречий. В этих условиях особенно актуальна проблема становления авторской школы в Украине.

Автор убедительно обосновывает, что авторские школы создают образовательное пространство завтрашнего дня. Именно в них рождаются новые прогрессивные идеи, в которых нуждается, в том числе и современная реформа среднего образования. Выражает надежду, что этими идеями, рано или поздно, воспользуются другие школы Украины.

Анонсирует читателям журнала выход в свет научно-методического пособия «Авторские школы Украины», отмечая, что в нем представлены авторские модели учебных заведений системно, всесторонне и последовательно.

Ключевые слова: различия между инновационной, экспериментальной и авторской школами; авторская школа: ее содержание, оригинальные модели ее педагогических систем, моделирование ее развития.

Svitlana KYRYLENKO AUTHOR'S SCHOOL IN UKRAINE

The current stage of development of education in Ukraine is characterized by contradictions in general education and hence inconsistency with the requirements of the present, the representative feature of which is a constant search for ways to eliminate existing contradictions. Under these conditions, the problem of author's school formation in Ukraine is particularly relevant.

The author convincingly substantiates that the author's schools create educational environment of tomorrow because the new innovative ideas are born there are also required by the current reform of secondary education. The author expresses the hope that these ideas, eventually, will be used by other schools of Ukraine.

The readers of the magazine are announced of the publication of the scientific and methodical handbook «Author's Schools of Ukraine», stressing that it presents the alternative models of educational institutions systematically, comprehensively and consistently.

Keywords: differences between innovative, experimental and author's schools; author's school: its content, original models of its pedagogical systems, its development modeling.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

одержаних результатів полягає в тому, що **буде упроведжено** у практику загальноосвітніх навчальних закладів **теоретико-методологічні засади моделювання розвитку авторських шкіл**, а саме:

- здійснено моделювання розвитку авторських шкіл з дотриманням відповідних закономірностей та принципів;
- розроблено концепцію моделювання розвитку авторських шкіл та відповідну технологію її реалізації, апробовано оригінальні моделі педагогічних систем авторських шкіл, технологізованих за суттю;
- апробовано комплекс нормативно-правового, програмного та науково-методичного забезпечення діяльності авторських шкіл.

З матеріалами експериментальної діяльності шкіл можна ознайомитися в збірнику¹.

Незабаром у видавництві «Букрек» (м.Чернівці) з друку вийде науково-методичний посібник «*Авторські школи України*».

Зазначимо, що авторська школа має свої особливості та відмінності, на що спрямовуються наші зусилля у даному виданні. Ми намагалися представити авторські моделі навчальних закладів системно, різнобічно і послідовно. Самим фактом свого існування **представлені моделі авторських шкіл створюють освітній простір завтрашнього дня**, який випереджає педагогічні традиції сучасності, створюючи підґрунтя для формування «*школи майбутнього*». В цих навчальних закладах народжуються нові прогресивні ідеї і ми маємо надію, що, рано чи пізно, вони прийдуть до багатьох шкіл України.

¹Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садочком. – 2017. – № 3-4. – С. 34-104